

Η επικοινωνιακή πολιτική του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος (ΠΛΙ) και η συμβολή του στην επαφή των παιδιών 4-12 ετών με το λαϊκό πολιτισμό

Παπουτσή Γεωργία

Δασκάλα, Phd στις Επιστήμες της Αγωγής, Υποδιευθύντρια στο Δ.Ι.ΕΚ Ναυπλίου
papzeta@hotmail.gr

Περίληψη

Η πολιτιστική επικοινωνία είναι μια πολύσημη έννοια, η οποία βρίσκει εφαρμογή στις πολιτισμικές δράσεις των λαογραφικών μουσείων. Στην παρούσα μελέτη διερευνώνται αφενός η επικοινωνιακή πολιτική του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος Ναυπλίου, εφεξής ΠΛΙ, με γονείς και εκπαιδευτικούς, προκειμένου να τους ελκύσει να συνοδεύσουν στο μουσείο παιδιά 4-12 ετών και αφετέρου οι αδιαπραγμάτευτες αρχές στις οποίες στηρίζονται τα εκπαιδευτικά του προγράμματα, προκειμένου να προσφέρουν στα παιδιά μια ολιστική εμπειρία. Πρόκειται για μια μελέτη περίπτωσης του ΠΛΙ, τόσο στο κεντρικό κτήριο που εκθέτει είδη λαϊκής τέχνης όσο και στο χώρο του παλιού σταθμού, με εκθέματα παλαιά και σύγχρονα παιχνίδια. Στην επικοινωνία του με τους συνοδούς των παιδιών, αλλά και στη δια ζώσης ξενάγηση των ίδιων των παιδιών, σημαντικό εργαλείο συνιστούν οι νέες τεχνολογίες, προκειμένου να προσελκύσουν γονείς και εκπαιδευτικούς, ώστε να βιώσουν την αισθητική απόλαυση της λαϊκής τέχνης, μέσα από εκπαιδευτικά προγράμματα.

Λέξεις κλειδιά: λαογραφικό μουσείο, εκπαιδευτικό πρόγραμμα, πολιτισμικό μοντέλο, συστημικό μοντέλο, ολιστική προσέγγιση

Εισαγωγή

Στη σύγχρονη εποχή τα λαογραφικά μουσεία καταβάλλουν μεγάλη προσπάθεια να παραμείνουν στην πρώτη επιλογή του κοινού, προκειμένου να προσφέρουν μια ολιστική εμπειρία, γνωστική και συναισθηματική (Μπαντιμαρούδης, 2011). Σε αυτή την αποστολή το μουσείο δεσμεύεται να κινητοποιήσει κάθε μέσο, με σκοπό να ελκύσει το κοινό και να του προσφέρει εκπαίδευση και ψυχαγωγία. Η επικοινωνία αυτή ξεκινά από το μήνυμα που θα αποστείλει, τη διαφήμιση που θα κάνει, τις δημόσιες σχέσεις που θα αναπτύξει, για να προβάλλει τις δράσεις του και τα μέσα της τεχνολογίας που θα χρησιμοποιήσει (Οικονόμου, 2003). Σημαντικό κοινό που καλείται να προσελκύσει ένα λαογραφικό μουσείο, είναι τα παιδιά της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, από τη νηπιακή ηλικία μέχρι την πρώτη εφηβεία. Το λαογραφικό μουσείο δεν απευθύνεται άμεσα στα ανήλικα παιδιά, προσκαλώντας τα να θαυμάσουν τα εκθέματα λαϊκής τέχνης, αλλά στους συνοδούς τους, γονείς και εκπαιδευτικούς. Αυτούς καλείται να προσελκύσει καταρχάς και να προσαρμοστεί σε αυτό που θεωρούν εκείνοι ενδιαφέρον, ψυχαγωγικό και αναπτυξιακά ωφέλιμο για τα παιδιά τους, ώστε να επιτύχει τελικά την ανάπτυξη ουσιαστικής επικοινωνίας με την ίδια την ομάδα -στόχο, τα παιδιά ηλικίας 4 έως 12 ετών (Reussner, 2003:103). Στη σύγχρονη εποχή μια γραμμική παρουσίαση των θησαυρών λαϊκής τέχνης, δεν είναι αρκετή. Το λαογραφικό μουσείο επιδιώκει την ολιστική προσέγγιση της επικοινωνιακής πρακτικής. Πρόκειται για το συνδυασμό των εμπειριών που συνθέτουν τη διαδικασία της επίσκεψης σ' ένα χώρο, από το σωματικό μέχρι το συναισθηματικό και γνωστικό πεδίο (Hill, L., O' Sullivan N, C. and O' Sullivan, T. 2011:50-51).

Το ΠΛΙ είναι ένα λαογραφικό μουσείο, το οποίο όπως όλα τα λαογραφικά μουσεία στοχεύει να καταγράψει και να ταξινομήσει όσα ένας λαός λέει, ενεργεί και πράττει, προκειμένου να μελετήσει τις πολιτισμικές ιδιομορφίες του (Λουκάτος, 1992:20-21). Πρόκειται για νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, με έδρα το Ναύπλιο, το οποίο ιδρύθηκε το 1974 από την Ιωάννα Παπαντωνίου στη μνήμη του πατέρα της Βασιλείου Παπαντωνίου.

Η εργασία μας δεν στοχεύει σε μια απλή περιγραφή της λειτουργίας του μουσείου και μια παρουσίαση των εκπαιδευτικών του προγραμμάτων, όπως έχει γίνει από προγενέστερους συγγραφείς, σύμφωνα με βιβλιογραφική έρευνα. Η πρωτοτυπία της έγκειται στο συνδυασμό ερευνητικών τεχνικών, προκειμένου να προσεγγιστούν και να απαντηθούν τα ερευνητικά μας ερωτήματα.

Συγκεκριμένα, η πρωτογενής μας έρευνα, εστιάζεται αφενός στον τρόπο με τον οποίο το ΠΛΙ προσελκύει το ενήλικο κοινό-συνοδούς των παιδιών και αφετέρου στην ολιστική εμπειρία που προσφέρει στα ίδια τα παιδιά σε μια δια ζώσης ξενάγηση. Επιδιώκουμε όχι μόνο να αξιολογήσουμε τα μέσα προσέλκυσης των συνοδών των παιδιών, αλλά και να διαπιστώσουμε αν υπάρχει ανταπόκριση των συνοδών-παιδιών σε αυτά. Υποθέτουμε ότι υπάρχει πολιτισμικό ενδιαφέρον εκ μέρους αυτών. Για να διαπιστώσουμε την ανταπόκριση των γονέων και εκπαιδευτικών σε αυτή την επικοινωνιακή πολιτική, η έρευνα ενισχύθηκε από ερωτηματολόγιο που μοιράσαμε σε 70 γονείς και εκπαιδευτικούς έξι δημοτικών σχολείων και τριών νηπιαγωγείων του Ναυπλίου.

Η μελέτη αφορά τόσο στο αμιγώς λαογραφικό μουσείο όσο και στο μουσείο Παιδικής Ηλικίας «Σταθμός». Στο πρώτο, τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τους θησαυρούς της λαϊκής παράδοσης και στο δεύτερο εντρυφούν στα είδη των παιχνιδιών, τα οποία δεν είναι μόνο συλλεκτικά κομμάτια μεγάλης αισθητικής αξίας, αλλά και καθημερινά παιχνίδια-δωρεές στο ΠΛΙ. Θεωρούμε ότι σε μια πόλη, όπως το Ναύπλιο, η οποία βρίθεται από μνημεία πολιτισμού, είναι ουσιαστικά μια μελέτη για ένα λαογραφικό μουσείο που ασχολείται σχεδόν σαράντα έτη με το παιδικό κοινό, καθώς ένα παιδί που συμμετέχει σε πολιτιστικά δρώμενα λαϊκής τέχνης, ενδέχεται να γίνει μέτοχος ανάλογων πολιτιστικών δράσεων και ως ενήλικας. Η πρωτοτυπία της έρευνάς μας συνίσταται στη διττή αυτή μελέτη, όχι μόνο του λαογραφικού μουσείου, αλλά και του μουσείου της παιδικής ηλικίας.

Μεθοδολογία

Η ποιοτική μας έρευνα έγινε προκειμένου να αξιολογήσουμε αφενός τα μέσα που επιστρατεύει το ΠΛΙ για να προσελκύσει τους συνοδούς των παιδιών και αφετέρου τις αδιαπραγμάτευτες αρχές και μουσειοπαιδαγωγικές μεθόδους στις οποίες στηρίζονται τα εκπαιδευτικά του προγράμματα. Ως τεχνικές χρησιμοποιήσαμε, βιβλιογραφική αναζήτηση σε προηγούμενες έρευνες και βιβλία από την εγχώρια και διεθνή βιβλιογραφία, από σελίδες του διαδικτύου και ιδιαίτερα τον ιστότοπο του υπό μελέτη πολιτιστικού οργανισμού, μη συμμετοχική παρατήρηση σε εκπαιδευτικά προγράμματα και συνέντευξη με τη Διευθύντρια του ΠΛΙ κυρία Πλατή Κασσιανή, η οποία μας έδωσε πολύτιμες πληροφορίες, τόσο για το αμιγώς λαογραφικό ίδρυμα, όσο και για το μουσείο παιδικής ηλικίας «Σταθμός». Η επιλογή της συνέντευξης έγινε καθώς η χρήση της στην έρευνα σηματοδοτεί μια μετατόπιση από την προσέγγιση των υποκειμένων ως απλών αντικειμένων χειρισμού, σε άτομα που διαθέτουν γνώσεις και μπορούν να συμβάλλουν στην παραγωγή δεδομένων (kvalle,1996:11-12).Εμπεριέχει βέβαια προκαθορισμένες ερωτήσεις, όμως η διάταξή τους επιδέχεται τροποποίηση, καθώς κάποιες ερωτήσεις που φαίνονται κατάλληλες για κάποιον ερωτώμενο, ίσως να μην είναι κατάλληλες για κάποιον άλλον, ή να χρειάζεται να παραλειφθούν και να μπου πρόσθετες ερωτήσεις (Robson, 2010:321-323).Επιλέξαμε την ημιδομημένη συνέντευξη, η οποία μας έδωσε μια ευελιξία να τροποποιήσουμε τις ερωτήσεις μας ανάλογα με την εξέλιξη της συνέντευξης (Mason, 2011:171; kvalle, 1996: 11-12; Robson, 2010:321-323).Έτσι διερευνήσαμε καλύτερα τη θέση των ιθύνοντων του οργανισμού, καθώς υπήρξε μεγαλύτερη ευελιξία στη σειρά των ερωτήσεων και καταγράψαμε απόψεις με μεγαλύτερη ελευθερία, στοχεύοντας στο τι σημαίνει για τους ιθύνοντες η εμπειρία για την οποία μιλούν (Παρασκευοπούλου-Κόλλια,2008:1;Babbie, 2011:495).Οι ερωτήσεις της συνέντευξης ήταν ανοιχτού τύπου (Cohen & Manion, 2008:459-460).Αφορούσαν στις αρχές που εφαρμόζει ο πολιτιστικός οργανισμός κατά το σχεδιασμό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, στους τρόπους επικοινωνίας με τις σχολικές μονάδες, στην ύπαρξη βιωματικών εργαστηρίων, στη

χρήση νέων τεχνολογιών και στις μουσειοπαιδαγωγικές μεθόδους που λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο η θεματική ανάλυση, μια μέθοδος εύχρηστη στην ποιοτική έρευνα, ιδιαίτερα για νέους ερευνητές, καθώς περιέχει βασικές δεξιότητες που είναι χρήσιμες και για τη διεξαγωγή πιο εξειδικευμένων προσεγγίσεων ποιοτικής ανάλυσης (Braun et al, 2015). Ειδικότερα είναι μια μέθοδος εντοπισμού, περιγραφής, αναφοράς και θεματοποίησης επαναλαμβανόμενων θεματικών μοτίβων, δηλαδή θεμάτων που προκύπτουν από τα ερευνητικά δεδομένα. Ένα από τα πλεονεκτήματα της συγκεκριμένης ανάλυσης είναι η ευελιξία, καθώς επιτρέπει στον ερευνητή να προσδιορίσει ο ίδιος επιστημολογικά και θεωρητικά την ανάλυσή του, χωρίς να τον δεσμεύει σε συγκεκριμένες επιστημολογικές θέσεις. Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων έγινε σε δύο άξονες. Ο πρώτος αφορά στα μέσα που επιστρατεύει το ΠΛΙ για να προσελκύσει τους συνοδούς των παιδιών και ο δεύτερος στις αδιαπραγμάτευτες αρχές και μουσειοπαιδαγωγικές μεθόδους στις οποίες στηρίζονται τα εκπαιδευτικά του προγράμματα.

Η πρωτογενής έρευνα εμπεριείχε επίσης, προσωπική επιτόπια, μη συμμετοχική, παρατήρηση στο μουσείο και παρακολούθηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Σκοπός της μη συμμετοχικής πρωτογενούς παρατήρησης ήταν η άμεση άντληση πληροφοριών σε πραγματικό περιβάλλον, για τη βαθύτερη κατανόηση του κοινωνικού πλαισίου μέσα στο οποίο έλαβε χώρα η επικοινωνιακή δράση. Θα παρουσιάσουμε ένα από αυτά με τίτλο « Συλλογές: Σχέδιο-Σχήματα –Χρώματα» με 20 μαθητές του 1ου Νηπιαγωγείου Ναυπλίου, όπου με εφελτήριο τα εκθέματα του μουσείου ενεργοποιήθηκαν όλες οι αισθήσεις των παιδιών μόλις πέντε ετών, κάτι που επιδιώκεται διακαώς από τα ολιστικά πολιτισμικά μοντέλα (Καλκούνου, 2010:229; Robson, 2010:368-369).

Η ποσοτική μας έρευνα έγινε προκειμένου να διαπιστώσουμε αν οι συνοδοί του παιδικού κοινού, γονείς και εκπαιδευτικοί, ανταποκρίνονται στην επικοινωνιακή πολιτική του ΠΛΙ και αν ενθαρρύνουν τη συμμετοχή των παιδιών στα εκπαιδευτικά του προγράμματα. Η ποσοτική έρευνα που διενεργήθηκε, είχε σκοπό να προσεγγίσει και να αναδείξει: α) την πρόθεση των εκπαιδευτικών και των γονέων να ενθαρρύνουν τα παιδιά τους στη συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα του ΠΛΙ και β) τον τρόπο με τον οποίο εκτιμούν γονείς και εκπαιδευτικοί την επικοινωνιακή πολιτική του και τα μέσα και τους μηχανισμούς που εμπίπτουν σε αυτή. Η ποσοτική έρευνα είχε ως δείγμα, δασκάλους, νηπιαγωγούς, γονείς συνοδούς παιδιών σε εκπαιδευτικά προγράμματα και βιωματικά εργαστήρια του ΠΛΙ, οι οποίοι επιλέχθηκαν τυχαία. Μοιράστηκαν δια ζώσης σε εννέα σχολικές μονάδες Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Ναυπλίου- έξι δημοτικά και τρία νηπιαγωγεία- 70 ερωτηματολόγια, προκειμένου να απαντηθούν από το εκπαιδευτικό προσωπικό, αλλά και τους γονείς και κηδεμόνες μαθητών. Τελικά συγκεντρώθηκαν 50, των οποίων η επεξεργασία έγινε μέσω SPSS, version 20. Οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου ήταν πρωτίστως ανοιχτές, προκειμένου να διερευνηθεί η άποψη των ερωτώμενων. Με τις ανοικτές ερωτήσεις κλήθηκαν οι ερωτώμενοι να δώσουν τις δικές τους απαντήσεις, σε κενό χώρο. Οι κλειστές ερωτήσεις ήταν πρωτίστως δημογραφικές. Δεν παραλείψαμε ένα εισαγωγικό σημείωμα για το σκοπό της σφυγμομέτρησης. Αυτό παίζει μεγάλο ρόλο στην απόφαση ενός ατόμου να συμπληρώσει το ερωτηματολόγιο ή να το αγνοήσει (Hill 2011:80-84).

Αποτελέσματα έρευνας-Συζήτηση

Η δια ζώσης συμμετοχή των παιδιών γίνεται με ποικίλους τρόπους. Με εκπαιδευτικά προγράμματα στους δύο ορόφους που φιλοξενούν έργα λαϊκής τέχνης και υλοποιούνται στο κεντρικό κτήριο, στην παλιά πόλη του Ναυπλίου και με προγράμματα στο Μουσείο Παιδικής Ηλικίας «Σταθμός», που στεγάζεται στον παλιό σιδηροδρομικό σταθμό του Ναυπλίου. Από το 2015 η μόνιμη έκθεση του ΠΛΙ υπό τον τίτλο « Οι συλλογές: ένα ταξίδι στο χώρο και στο χρόνο» εκτίνεται στους δύο ορόφους του. Στον πρώτο όροφο ο μικρός επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να δει μια αναπαράσταση της τραπεζαρίας στις αρχές του 20ου αιώνα,

παραδοσιακούς αργαλειούς και κασέλες από ξύλο. Στο δεύτερο όροφο φιλοξενούνται παραδοσιακές φορεσιές από όλη την Ελλάδα, όπλα από την ελληνική επανάσταση και ένα κέρινο ομοίωμα του πρώτου Κυβερνήτη της Ελλάδας, Ιωάννη Καποδίστρια. Στους δύο ορόφους του κεντρικού κτηρίου του μουσείου παρακολουθήσαμε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα : «Σχέδιο-Σχήματα –Χρώματα» με 20 μαθητές του 1ου Νηπιαγωγείου Ναυπλίου. Τα παιδιά αρχικά άκουσαν την αφήγηση της κυρίας Πλατή για τις φορεσιές των κυριών της εποχής στις απαρχές του 20ου αιώνα. Στη συνέχεια τις περιεργάστηκαν, τις άγγιξαν και ακολούθησε διαλογική συζήτηση μπροστά από την τραπεζαρία-αναπαράσταση τραπεζιού του 20ου αιώνα. Οι μικροί μαθητές διατύπωσαν τις απορίες τους και κλείνοντας τα μάτια άφησαν τη φαντασία τους να μεταφερθεί σε μια άλλη εποχή. Επίσης έμαθαν πολύτιμες πληροφορίες για τον αργαλειό και τη σημαντική θέση που κατείχε στην ένδυση, τον προηγούμενο αιώνα. Τέλος, αντάλλαξαν απόψεις για τον αργαλειό και δημιούργησαν τις δικές τους φορεσιές με υφάσματα που τους έδωσε η ιθύνουσα του προγράμματος (Σχήμα 1).

Σχήμα 1: Παραδοσιακή τραπεζαρία απαρχές του 20^{ου} αιώνα

Για το σχεδιασμό και την υλοποίηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων από το 1989 ο Σύλλογος Φίλων Λαογραφικού Ιδρύματος συμμετέχει με ομάδες μελών του στα εκπαιδευτικά προγράμματα, ενώ παράλληλα διαθέτει σώμα εθελοντών ξεναγών. Επίσης διαδικτυακά, στη ιστοσελίδα του ΠΛΙ υπάρχουν εκπαιδευτικά παιχνίδια. Η ανάπτυξη της ψηφιακής τεχνολογίας εισάγει νέες συνιστώσες ως προς την παροχή και τη μετάδοση του πολιτισμού και της γνώσης, αλλά και ως προς τη διαμόρφωση, τη διαχείριση και την προώθηση των πολιτισμικών δραστηριοτήτων (Γκαντζιάς 2000:278; Kotler & Kotler, 2008: 400-401; Μπούνια, 2005:43-44). Το παιχνίδι *Ενδύεσθαι* είναι μια διςδιάστατη εφαρμογή, σε ελληνική και αγγλική γλώσσα, όπου ζητά από το χρήστη να συνδυάσει κάθε ενδυμασία με το γεωγραφικό διαμέρισμα από το οποίο προέρχεται και το παιχνίδι *Ναύπλιο* το 19^ο αιώνα είναι μια τριςδιάστατη εφαρμογή με σκοπό το παιδί να περιηγηθεί στο Ναύπλιο το 19^ο αιώνα. Τα παιδιά μπορούν να απολαύσουν διαδικτυακά αυτά τα εκπαιδευτικά παιχνίδια από τον υπολογιστή τους και αποφορτίζονται από την πίεση του χρόνου, που ενδέχεται να νιώσουν κατά τη διάρκεια της δια ζώσης επίσκεψης (Λιοναράκης, 2005:13-14). Συνεπώς, το διαδίκτυο δίνει στο ΠΛΙ τη δυνατότητα των εικονικών περιηγήσεων στις μουσειακές συλλογές του, τη δυνατότητα δηλαδή μεταφοράς του μικρού επισκέπτη σε ένα ψηφιακό περιβάλλον παρόμοιο με το φυσικό, αλλά σε τριςδιάστατη μορφή (Σηφάκη & Σηφάκης, 2007:265-266).

Το ΠΛΙ έχει μεγάλη εμπειρία με εκπαιδευτικά προγράμματα, τα οποία ξεκίνησαν το 1975 με σκοπό τη γνωριμία των παιδιών με την ελληνική δημοτική μουσική και την τοπική ενδυμασία. Στη συνέχεια επεκτάθηκαν με την ενεργό συμμετοχή τους στα έθιμα του λαϊκού εορτολογίου. Επίσης περιελάμβαναν και άλλα θέματα, όπως η γνωριμία με τη χλωρίδα και την πανίδα, το θαλάσσιο περιβάλλον της περιοχής του Ναυπλίου μέσα από τη λαϊκή αντίληψη, θεατρική μεταφορά λαϊκών παραμυθιών, οργάνωση μιας έκθεσης με αντικείμενα δημιουργίας των ίδιων των παιδιών. Ενίοτε οι περιοδικές εκθέσεις δίνουν ώθηση στα εκπαιδευτικά προγράμματα. Σύμφωνα με την υπεύθυνη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, κυρία Πλατή Κασσιανή, τα εκπαιδευτικά προγράμματα λαμβάνουν υπόψη και το Αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών του Υπουργείου Παιδείας. Κάθε θέμα που επιλέγεται συνδέεται με τα

εκθέματα και στο τέλος κάθε προγράμματος ακολουθεί η αξιολόγησή του από τους εκπαιδευτικούς, με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίων. Η θεματολογία τους συμβαδίζει με τις κοινωνικές εξελίξεις και τις οικολογικές παραμέτρους, με θέματα που αφορούν στο περιβάλλον, στα ήθη και τα έθιμα, σε μια εποχή που χρήζει ανάγκης η διάσωση της λαϊκής μας παράδοσης.

Στο Μουσείο Παιδικής Ηλικίας «Σταθμός» προβάλλονται οι συλλογές του ΠΛΙ που αφορούν στο παιδί και υλοποιούνται προγράμματα που σχετίζονται με το παιχνίδι. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα παιδικά παιχνίδια δεν είναι μόνο συλλεκτικά κομμάτια μεγάλης αισθητικής αξίας, αλλά και καθημερινά παιχνίδια που κάποτε αποτελούσαν τα μόνα παιχνίδια της παιδικής ηλικίας και σήμερα αποτελούν μαρτυρίες της μνήμης παιδικών χρόνων των ενηλίκων. Τέτοια παιχνίδια είναι οι κούκλες, τα πατινία, τα παραδοσιακά αθύρματα. Αρκετά από αυτά προέρχονται από ιδιωτικές συλλογές και κάποια μέσα από παλαιοπωλεία. Σε όλα τα προγράμματα λαμβάνει χώρα το πολιτισμικό μοντέλο (Kotler & Kotler, 2008:400-401; Μπούνια, 2005:43-44). Πρόκειται για ένα ολοκληρωμένο επικοινωνιακό μοντέλο, με το οποίο οι πολιτιστικοί χώροι εντάσσουν στην επικοινωνιακή τους πολιτική όλα τα μέσα επικοινωνίας, μέσα και έξω από το μουσειακό χώρο προκειμένου να προσελκύσουν το κοινό και να επικοινωνήσουν με αυτό (Πικοπούλου-Τσολλάκη, 2002:65 & Αλεξάκη, 2002:67). Οι μαθητές αρχικά ενημερώνονται για το μουσείο, ξεναγούνται στο χώρο του, περιεργάζονται τις συλλογές παλιών και νέων παιχνιδιών και ενημερώνονται για την προέλευσή τους. Όλα τα εκπαιδευτικά προγράμματα, εμπλέκουν όλες σχεδόν τις αισθήσεις: οι μαθητές θαυμάζουν (όραση), αγγίζουν (αφή), ακούνε για την ιστορία κάθε παιχνιδιού (ακοή), μυρίζουν την αίσθηση του παλαιού ή του νέου παιχνιδιού (όσφρηση). Έτσι, με τρόπο βιωματικό, προσεγγίζουν τα εκθέματα. Τα εργαλεία του μουσείου είναι η αφήγηση, η ερμηνεία, και οι θεατρικές τεχνικές, που δίνουν έμφαση στη φωνή, στην κίνηση, στη φαντασία, στην επικοινωνία. (Σχήμα 2).

Σχήμα2: Εκθεσιακός χώρος παιχνιδιών στο Μουσείο «Σταθμός»

Στην περιοδική έκθεση με θέμα παιχνίδια από μέταλλα διαφόρων ειδών, οι μικροί επισκέπτες καλούνται να σκεφτούν πώς θα ήταν ο κόσμος χωρίς παιχνίδια. Στη συνέχεια, με τη συμμετοχή σε ένα παιχνίδι χειρισμού και διερεύνησης, τα παιδιά επεξεργάζονται, αγγίζουν, παίζουν με αυθεντικά παιχνίδια από τη συλλογή του ΠΛΙ και κατασκευάζουν παιχνίδια με απλά στη χρήση υλικά. Αυτό όμως, που σύμφωνα με την κυρία Πλατή, απουσιάζει από το ΠΛΙ είναι προγράμματα βιωματικών εργαστηρίων ελεύθερου χρόνου για μεμονωμένους μικρούς επισκέπτες. Τέτοια εργαστήρια λειτουργούσαν παλιότερα, αλλά τα τελευταία χρόνια έχουν σταματήσει, λόγω της οικονομικής κρίσης.

Η επικοινωνία του ΠΛΙ με τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς-συνοδούς των παιδιών

Το ΠΛΙ επικοινωνεί με τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς, μέσω της ιστοσελίδας του web02, με δυνατότητα σύνδεσης του κοινού με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, πατώντας

στο αντίστοιχο εικονίδιο. Η ιστοσελίδα προϋποθέτει για μια δια ζώσης επίσκεψη, όπου γονείς και εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα να περιηγηθούν μέσα από την οθόνη του υπολογιστή τους στο εσωτερικό του μουσείου και να δουν τις μόνιμες και περιοδικές εκθέσεις, προκειμένου να ευαισθητοποιήσουν τα παιδιά για μια επίσκεψη στο χώρο. Στο facebook και στο twitter το ΠΛΙ αναρτά πληροφορίες για τις δραστηριότητές του, ενώ στο instagram υπάρχουν ομαδοποιημένες φωτογραφίες από τη συλλογή του. Με τη βοήθεια των μέσων κοινωνικής δικτύωσης ο γονέας και ο εκπαιδευτικός δημιουργεί την προσωπική του μουσειακή εμπειρία και αλληλεπιδρά με τους ανθρώπους του μουσείου. Επιπρόσθετα οι δράσεις του διαφημίζονται στον εξωτερικό πίνακα ανακοινώσεων του ΠΛΙ και με αφίσες σε κομβικά σημεία του Ναυπλίου. Με τις σχολικές μονάδες επικοινωνεί μέσω λίστας με τα e-mail των διευθυντών, που ενημερώνονται για τα εκπαιδευτικά προγράμματα, από την αρχή του σχολικού έτους. Στο δελτίο τύπου που ανεβαίνει στην ιστοσελίδα του και αποστέλλεται στα σχολεία, το μήνυμα εστιάζεται στις αδιαπραγμάτευτες αρχές του, όπως ο βιωματικός χαρακτήρας των δράσεων, ο μικρός αριθμός μαθητών στα εκπαιδευτικά προγράμματα, η σύνδεση των προγραμμάτων με το Αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών και την ηλικία των μαθητών και η έμφαση στην αξιολόγηση των προγραμμάτων από τους εκπαιδευτικούς, προκειμένου να υπάρχει ανατροφοδότηση και επαναπροσδιορισμός των εκπαιδευτικών στόχων.

Η επικοινωνιακή πολιτική του ΠΛΙ συνάδει με το συστημικό μοντέλο επικοινωνίας, όπου η διαδικασία της επικοινωνίας είναι ένα ανοικτό σύστημα σχέσεων των ανθρώπων μεταξύ τους, με τα μέσα επικοινωνίας και με το περιβάλλον τους. Στο κέντρο της διαδικασίας βρίσκεται το παιδί, το οποίο είναι συγχρόνως πομπός και δέκτης, ενώ βρίσκεται σε αλληλεξάρτηση με τους άλλους, αλλά και σε εξάρτηση με το περιβάλλον του. (Hooper-Greenhill,1999:48). Σε συνδυασμό με την επανατροφοδότηση μέσω των ερωτηματολογίων αξιολόγησης, προστίθεται στην επικοινωνία η έννοια της ανάδρασης, δηλαδή αντίδρασης στο μήνυμα (Κάστορας & Μαυρουλέας, 2002:43; Eco, 1994:67-70).

Η ανταπόκριση των ενήλικων συνοδών στην επικοινωνιακή πολιτική του ΠΛΙ

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων, της τάξεως του 47,1%, ανήκει ηλικιακά στην κατηγορία από 46 μέχρι 55 ετών, ενώ το 34,3%, στην ομάδα 36 έως 45 ετών. Πρόκειται για ηλικίες, που οι εκπαιδευτικοί είναι εν ενεργεία αρκετά χρόνια στο χώρο, συνεπώς έχουν και μεγαλύτερη εμπειρία συμμετοχής με μαθητές σε χώρους πολιτισμού και γονείς, που ενδέχεται να έχουν παιδιά στο νηπιαγωγείο ή/και στο δημοτικό (σχήμα 3).

Σχήμα3: Η ηλικιακή ομάδα των συμμετεχόντων

Το 27,14% των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν δάσκαλοι, το 21,43% είχε την ιδιότητα του γονέα-κηδεμόνα απόφοιτου Λυκείου, το 20% του δείγματος ήταν γονέας - συνοδός, το 18,57% ήταν γονείς απόφοιτοι Πανεπιστημίου και το 12,86% νηπιαγωγοί (σχήμα 4).

Σχήμα 4: Η ιδιότητα των συμμετεχόντων

Σχεδόν όλοι οι ερωτώμενοι γονείς και εκπαιδευτικοί συμφωνούν ότι τα εκπαιδευτικά προγράμματα του ΠΛΙ είναι αφενός ωφέλιμα για τα παιδιά και αφετέρου απαραίτητα για τον ελεύθερο χρόνο τους. Από την άλλη πλευρά, ελάχιστοι θεωρούν ότι είναι περιττά, λόγω οικονομικής κρίσης (Σχήμα 5). Όλοι όμως οι ερωτώμενοι, σύμφωνα με τις απαντήσεις σε ανοιχτή ερώτηση, θεωρούν απαραίτητη την ύπαρξη βιωματικών εργαστηρίων, καθώς ενεργοποιούν όλες τις αισθήσεις και προσφέρουν ολιστική εμπειρία.

Σχήμα 5: Απόψεις για τα εκπαιδευτικά προγράμματα του ΠΛΙ

Συμπεράσματα-προτάσεις

Στόχος της ποιοτικής μελέτης ήταν να διερευνηθεί τα μέσα που επιστρατεύει το ΠΛΙ για να προσελκύσει τους συνοδούς των παιδιών, καθώς και τις αδιαπραγμάτευτες αρχές και μουσειοπαιδαγωγικές μεθόδους στις οποίες στηρίζονται τα εκπαιδευτικά του προγράμματα. Ως προς τον πρώτο άξονα, στην επικοινωνιακή του πολιτική, πολύτιμο εργαλείο αποτελούν οι νέες τεχνολογίες, που διευκολύνουν τη μετάδοση των μηνυμάτων του και καλλιεργούν αξίες πολιτισμού με ευφάνταστο και δημιουργικό τρόπο. Τρία δημοφιλή μέσα κοινωνικής δικτύωσης, το Facebook, το Twitter και το Instagram, μπαίνουν στην υπηρεσία της επικοινωνιακής πολιτικής του ΠΛΙ. Μέσα από αυτά προωθούνται οι μουσειακές συλλογές λαϊκής τέχνης, δημιουργούνται και διαδίδονται πληροφορίες, με έμφαση στη διάδραση. Στην ιστοσελίδα του υπάρχουν σύνδεσμοι που κατευθύνουν το κοινό σε μία εκ των τριών επιλογών, επιτρέποντας στο χρήστη να εκφράσει τη δημοφιλία – likes – τη δέσμευση – comments – και τη διάδοση – shares – (Badel, 2015:150-151). Στο πλαίσιο της χρήσης των Νέων Τεχνολογιών στις εκπαιδευτικές δράσεις του, λαμβάνει χώρα και η μουσειακής εξ αποστάσεως εκπαίδευση, με εικονικές περιηγήσεις και ψηφιακά παιχνίδια, όπως το *Ενδύεσθαι* και το *Ναύπλιο το 19^ο αιώνα*, τα οποία παρέχουν στα παιδιά τη δυνατότητα, μέσω του διαδικτύου, να έχουν πρόσβαση σε πολιτιστικούς οργανισμούς, που βρίσκονται σε απόσταση (Ζόμπολας & Μανούσου, 2011:114-115). Με τον τρόπο αυτό προσφέρεται ολιστική εμπειρία σε μαθητές που αδυνατούν να τους επισκεφθούν και παράλληλα προετοιμάζονται οι μαθητές που μπορούν να έρθουν στο χώρο του ΠΛΙ, για τη διά ζώσης επίσκεψή τους

Ως προς το δεύτερο άξονα, για την υλοποίηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων εφαρμόζονται διάφορες μουσειοπαιδαγωγικές μέθοδοι, με την υποστήριξη των μουσειοπαιδαγωγών, των εμπυχωτών και άλλου ειδικευμένου προσωπικού (Μυρογιάννη-Αρβανιτίδη, 1999:50). Η ξενάγηση με εφελτήριο τα μουσειακά του εκθέματα, συνδυάζεται με βιωματικές μεθόδους, που περιλαμβάνουν δραστηριότητες, οι οποίες συνδέουν τη μουσειοπαιδαγωγική με την αισθητική αγωγή και στηρίζονται στις θεωρίες των Dewey, Lewin και Piaget, σύμφωνα με τις οποίες η γνώση προκύπτει από τη βιωματική προσέγγιση και το μετασχηματισμό της εμπειρίας (Katz & Helm, 2002:41; Νικονάνου, 2010:67-100). Η μαιευτική μέθοδος είναι από τις πιο γνωστές εκπαιδευτικές μεθόδους που εφαρμόζει το ΠΛΙ και δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να εκφράζουν τις απόψεις τους, να παραθέτουν τα ερωτήματά τους και έτσι η επίσκεψη να αποκτά μορφή συμμετοχικού χαρακτήρα, ξεφεύγοντας από την παραδοσιακή παθητική ξενάγηση (Τζιαφέρη, 2005:78). Σύμφωνα με τη διευθύντρια του ΠΛΙ, στα προγράμματα λαμβάνει χώρα το πολιτισμικό μοντέλο, που μετατρέπει την επικοινωνία σε πολιτισμική διαδικασία (Δάλκος, 2000). Οι πολιτισμικοί διαχειριστές σχεδιάζουν κατεξοχήν θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα, που ενεργοποιούν όλες τις αισθήσεις και παρέχουν γνώσεις με παιγνιώδη τρόπο, καλλιεργούν δεξιότητες και θετικές στάσεις απέναντι στον πολιτισμό και ιδιαιτέρως στη λαϊκή τέχνη. Στην επικοινωνιακή τους πολιτική πολύτιμο εργαλείο αποτελούν οι νέες τεχνολογίες, που διευκολύνουν τη μετάδοση των μηνυμάτων τους και καλλιεργούν πολιτισμικές αξίες (Σκαλτσά, 2015). Αυτό έγινε αντιληπτό και από την ερευνήτρια κατά τη συμμετοχή της στα εκπαιδευτικά προγράμματα.

Στόχος της ποσοτικής μας μελέτης ήταν να διερευνήσει αν η επικοινωνιακή του πολιτική με τους συνοδούς των παιδιών είναι επιτυχής. Η υπόθεσή μας για την επιτυχία επαληθεύεται, καθώς γονείς και εκπαιδευτικοί(μ.ο:4,5), με ή χωρίς πανεπιστημιακή κατάρτιση, συμφωνούν ότι, τα εκπαιδευτικά προγράμματα του ΠΛΙ είναι αφενός ωφέλιμα για τα παιδιά και αφετέρου απαραίτητα για τον ελεύθερο χρόνο τους. Επισημαίνουν όμως την έλλειψη βιωματικών εργαστηρίων ελεύθερου χρόνου, επιθυμία που συνάδει και με τα μελλοντικά σχέδια του ΠΛΙ.

Καθώς όμως διαβιούμε σε μια εποχή οικονομικής κρίσης, προτείνουμε τουλάχιστον τα εκπαιδευτικά διαζώσης προγράμματα στο ΠΛΙ, που απευθύνονται σε σχολικές μονάδες, να παρέχονται δωρεάν. Γνωρίζουμε ότι αυτό είναι δύσκολο για ιδιωτικούς οργανισμούς, όπου το κέρδος είναι απαραίτητη προϋπόθεση βιωσιμότητας, όμως εικάζουμε ότι θα ήταν εφικτός ένας επαναπροσδιορισμός της τιμής του εισιτηρίου. Τις προτάσεις μας αυτές τις εισηγηθήκαμε στους ιθύνοντες του οργανισμού, οι οποίοι έδειξαν θετική διάθεση. Θα ήταν ενδιαφέρον, μια μεταγενέστερη έρευνα, όπου θα διαπιστωθεί αν όντως το ΠΛΙ εισήγαγε εργαστήρια ελεύθερου χρόνου και αν υπάρχει κάποια οικονομική διευκόλυνση, στις σχολικές τουλάχιστον ομάδες.

Αναφορές

- Babbie, E. (2011). *Εισαγωγή στην κοινωνική έρευνα*. Γ. Βογιατζής (μτφρ). Αθήνα:Κριτική.
- Badell J.,(2015). Museums and social media: Catalonia as a case study. *Journal Museum Management and Curatorship*, 3, 244-263.
- Braun, V., & Clarke. V.,(2006).Using thematic analysis in psychology. *Qualitative psychology*,2, 77-101.
- Cohen, L. & Manion, L. (1992). *Research methods in education*(3rd ed).London: Routledge.
- Eco, U. (1994). *Θεωρία Σημειωτικής*. Έ. Καλλιφατίδη (μτφρ.). Αθήνα:Γνώση.
- Hooper-Greenhill, E. (1999). *The Educational Role of the Museum*. London: Routledge.
- Kotler N., Kotler P. & Kotler, W. (2008). *Managing marketing communications. Museum marketing and strategy*. San Francisco: Jossey –Bass Publishers.
- Kvale, S. (1996). *Interviews, an introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks: SAGE Publications.

- Mason, J. (2011). *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*. Ε.Δημητριάδου, (μτφρ). Αθήνα: Πεδίο.
- Reussner, E. (2003). Strategic management for visitor-oriented museums. *International Journal of Cultural Policy*, 9, 95-108.
- Robson, C. (2010). *Real –World Research-a tool for Social Scientists and Professional Researchers*. Athens:Gutenberg.
- Αλεξάκη, Ε. (2002). Το σύγχρονο μουσείο: εμπορικό κέντρο ή χώρος ουσιαστικής εκπαιδευτικής διαδικασίας, στο Γ. Κόκκινος-Ε. Αλεξάκη (επιμ). *Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις στη μουσειακή αγωγή*, 66-76, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Γκαντζιάς, Γ. (2000). *Νέες Τεχνολογίες, Πολιτισμική Διαχείριση και Νέα Οικονομία*. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Δάλκος, Γ. (2000). *Μουσείο και σχολείο*. Αθήνα:Καστανιώτης.
- Ζόμπολας Α., Μανούσου Ε., (2011), Μουσειακή εξ αποστάσεως εκπαίδευση. *International Conference in Open & Distance Learning*, 1, 110-122.
- Hill, L., O' Sullivan N, C. & O' Sullivan, T. (2011). *Creative arts marketing*. London & New York:Routledge.
- Καλκούνου Π. (2010).Σώμα – κίνηση – ένδυμα – χώρος. *Πρακτικά 1ου Πανελληνίου Εκπαιδευτικού Συνεδρίου, Εθνομουσικολογία & Μουσική Εκπαίδευση*, 1, 225-232, Ναύπλιο.
- Κάστορας, Σ. & Μαυρουλέας, Ν. (2002). *Αρχές και Μέθοδοι επικοινωνίας*. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Λιοναράκης Α., (2005), Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση και διαδικασίες μάθησης, στο Α. Λιοναράκης, (επιμ.). *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές*, (13-38). ΕΑΠ: Πάτρα.
- Λουκάτος, Δ. (1992). *Εισαγωγή στην ελληνική λαογραφία*. Αθήνα:Πολιτεία.
- Μπαντιμαρούδης, Φ. (2011). *Πολιτιστική Επικοινωνία: Οργανισμοί, Μέσα, Θεωρίες*. Αθήνα: Κριτική.
- Μπούνια, Α. (2005). Τα μουσεία ως πολιτιστικές βιομηχανίες: Θέματα και προβληματισμοί - Μια προκαταρκτική συζήτηση, στο: Ν. Βερνίκος. – Σ. Δασκαλοπούλου. κ.ά. (επιμ.) *Πολιτιστικές Βιομηχανίες: Διαδικασίες, Υπηρεσίες και Αγαθά*(39-58). Αθήνα:Κριτική.
- Μυρογιάννη-Αρβανιτίδη, Ε. (1999).Ο ρόλος του μουσειοπαιδαγωγού στην Ελλάδα. *Αρχαιολογία και Τέχνες*, 71, 50-53.
- Νικονάνου, Ν. (2010). *Μουσειοπαιδαγωγική. Από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Πατάκης.
- Οικονόμου, Μ. (2003), *Μουσείο: αποθήκη ή ζωντανός οργανισμός; μουσειολογικοί προβληματισμοί και ζητήματα*. Αθήνα:Κριτική.
- Παρασκευοπούλου-Κόλλια, Ε. (2008). Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και συνεντεύξεις, *The Journal for Open and Distance Educational Technology*, 4, 1-12.
- Πικοπούλου – Τσολάκη, Δ., Κακούρου-Χρόνη, Γ., Ζαφειράκου, Α., Γλύτση, Ε.(2002). *Οι διαστάσεις των Πολιτιστικών φαινομένων, Πολιτισμός και Εκπαίδευση*, Πάτρα: Ε.Α.Π.
- Σηφάκη Ε., Σηφάκης Γ., (2007). *Πολιτιστικό μάρκετινγκ και νέες τεχνολογίες στην υπηρεσία των πολιτιστικών οργανισμών*. Κρήτη:Εκδόσεις ΤΕΙ.
- Σκαλτσά Μ.(2015), *Για τη μουσειολογία και τον πολιτισμό*. Θεσσαλονίκη: Εντευκτήριο.
- Ψύλλα, Μ. (1991). *Η επικοινωνία σαν κοινωνική διεργασία*. Αθήνα:Χαροκόπειος Ανωτάτη Σχολή Οικιακής Οικονομίας.